

Les llengües, un gran tresor

GUIA DIDÀCTICA

ÍNDEX

0. Presentació

1. Objectius de l'exposició

Actituds i valors
Objectius de l'exposició

2. Proposta didàctica

A/ Activitats de preparació de la visita i avaluació inicial

B/ Coneguem la *Roscinda*
Carta de la *Roscinda*

C/ Guia de l'exposició
Descripció dels espais

D. Després de la visita de l'exposició
D.1. Què hem après
D.2. Quadern de treball

3. Bibliografia

4. Adreces d'Internet

ANNEXOS

1. Textos de suport per a les activitats de l'espai 1
- Principals llengües d'Europa en perill de desaparició
- 500 llengües del món en perill d'extinció

2. Material de suport per a les activitats de l'espai
- Petit llistat de paraules d'altres llengües manllevades pel català

3. Textos de les fitxes de l'espai 5

4. Textos i fotografies de les fitxes que es poden trobar a l'espai 6

0. PRESENTACIÓ

El Comitè de seguiment de la Declaració universal de drets lingüístics, amb el patrocini de la Fundació Caixa de Sabadell, posa en marxa una exposició didàctica de caire itinerant anomenada LES LLENGÜES, UN GRAN TRESOR.

L'exposició té com a objectiu principal de contribuir a "*la formació per a la pau, la cooperació i la solidaritat entre els pobles*" (LOGSE, Títol preliminar, article 1, punt g), i per això hem pensat un format d'exposició itinerant, adaptable a tota mena d'espais: escoles, centres cívics, associacions, biblioteques, museus, etc. Tanmateix, l'exposició té un caire pedagògic i didàctic que la fa especialment recomanable en l'àmbit escolar, tant en l'educació primària, com la secundària, el batxillerat i la formació professional.

L'exposició es planteja com un viatge/expedició a través de l'univers de la llengua i de les raons de la seva vida i la seva mort. Una guia excepcional per aquest viatge és la *Roscinda*, darrera parlant de "cupeño" (1987), personatge que hem creat per pautar el treball i la recerca i com a fil conductor de l'exposició.

La visita a l'exposició està prevista a partir d'una guia de viatge de l'exposició, que trobarà a l'inici de la visita a l'exposició. Aquesta guia de viatge permetrà un millor aprofitament de la visita a l'exposició. A més, hem elaborat una guia didàctica pensada com a material de suport per a les escoles. Aquesta guia explica la història de la *Roscinda* i ofereix activitats per als visitants de primària i secundària que els ajudin a descobrir la riquesa i els valors de la diversitat lingüística i els facin reflexionar sobre la importància de la seva preservació.

Teniu a mans, doncs, una guia didàctica de l'exposició *Les llengües, un gran tresor*, que és un material de suport per als professionals de l'ensenyament que decideixin visitar-la amb el seu alumnat.

1. OBJECTIUS DE L'EXPOSICIÓ

Actituds i valors

- Respecte i valoració de les diferents llengües del món, concretades en les que l'alumne pot sentir en el seu entorn més immediat: català, castellà, berber, àrab, xinès, etc.
- Comprensió del fet lingüístic com un fet ecològic global; i comprensió de la llengua com una realitat que supera la parla.
- Comprensió, respecte i valoració de l'espai natural (territori en sentit ampli) de vida d'una llengua: comunitat lingüística, territori, història, etc.
- Comprensió crítica dels problemes de la uniformització lingüística del món i dels problemes de comunicació en una sola llengua.
- Comprensió de la igualtat de totes les llengües.

Objectius de l'exposició

- Donar elements per entendre la riquesa de la diversitat lingüística.
- Fer adonar de les conseqüències de la desaparició d'una llengua.
- Descobrir les causes que poden provocar la desaparició d'una llengua, i què cal fer per preservar-la.
- Crear un espai de sensibilitat pel respecte de totes les llengües.
- Fomentar l'autoestima vers la llengua pròpia i la llengua del territori on viu cada u.

2. PROPOSTA DIDÀCTICA

A/ ACTIVITATS DE PREPARACIÓ DE LA VISITA I AVALUACIÓ INICIAL

Pretén ser un primer moment de treball de l'educador/a amb l'alumnat abans de visitar l'exposició. Es planteja com un moment de reflexió a classe per veure quines són les realitats que l'alumnat viu a l'escola i en el seu entorn més proper.

Activitats per a l'educació primària

Primer estadi

Conversa col·lectiva per descobrir els coneixements previs que tenen els alumnes sobre:

- per què serveix la llengua
- formes d'expressió d'una llengua
- com es transmet una llengua
- quines llengües es parlen en el seu entorn, a l'escola, al barri, a les botigues on van a comprar, etc.

El/la mestre/a pot escriure a la pissarra la llista de les llengües que hagin sortit.

Guia de preguntes que pot fer el/la mestre/a:

- A l'escola, quina llengua parleu?
- A la classe? Al pati?
- A casa quina llengua parleu? I amb els avis?
- I amb els vostres veïns?
- Coneixeu altres nens o nenes o adults que parlin una altra llengua?
- Com us podríeu entendre si anéssiu a un país que parlessin una altra llengua?

Segon estadi

Un cop han captat que la llengua és un fet col·lectiu que serveix per comunicar-se i que, individualment cada u fa ús de la llengua que li han ensenyat a casa, cal avançar un pas més.

Per entendre que la llengua necessita el seu espai natural per viure i desenvolupar-se, podem fer el símil amb les espècies animals o vegetals que, fora del seu medi no poden viure. També els podem parlar de la contaminació o del fals progrés que acaba transformant i destruint el medi; i fer comparacions amb les causes de la desaparició de les llengües que, com les espècies naturals, tenen molt difícil la supervivència.

Activitats per l'educació secundària

Primer estadi

Aquestes activitats a secundària es poden plantejar com un projecte que els alumnes decideixen, fan i es gestionen ells mateixos. L'objectiu serà, que un cop el mestre hagi emmarcat el tema general de l'exposició, els alumnes podran escollir un tema a estudiar en petit grup.

Es tracta que cada grup faci una descoberta concreta sobre el tema o problemàtica concreta que hagi escollit. Un cop ells hagin treballat en el seu petit projecte i ho hagin posat sobre el paper amb alguna tècnica concreta (mural, conte, plafó, realització d'una enquesta, etc.), caldrà posar en comú el treball realitzat davant tota la classe.

És important aquesta dinàmica perquè així aconseguim:

- Treballar la diversitat dins de l'aula.
- Potenciar l'autonomia dels alumnes dins de cada petit grup.
- Potenciar la imaginació de l'alumnat.

Segon estadi

Com en el cas de primària, cal avançar en la concepció de territori, entès aquest com un espai no solament geogràfic on viu la comunitat lingüística, sinó com un espai social i funcional imprescindible per al ple desenvolupament de la llengua.

En aquest estadi hom pot treballar amb el joc telemàtic *Eurollengües* per il·lustrar les llengües que es parlen a Europa, situar-les en el mapa (comparant el mapa de les llengües amb el dels estats), i saber la seva procedència. També es pot parlar de les famílies lingüístiques i de les connexions que hi ha entre les llengües.

A més, també caldrà fer un llistat de tots els àmbits on s'usa una llengua, des del familiar al públic (amb totes les seves aplicacions).

B/ CONEGUEM LA ROSCINDA

La *Roscinda* és la darrera parlant de "cupeño" (1987), ella ens ha deixat una carta com a testimoni d'aquest fet. Una carta que ens ajudarà a entendre la seva vida, la importància de la seva llengua per la comunitat on viu, la manera que tenen d'entendre el món i d'interpretar-lo. I també ens presentarà els fets externs que han provocat la dimissió lingüística de la resta de membres de la comunitat i com ella ja no ha pogut transmetre la llengua a ningú més.

A partir d'aquest testimoni podem fer algunes activitats:

A primària

- Construir una mena de mural amb dibuixos dels diversos estadis de la vida de la *Roscinda*.
- Explicar algun conte original en alguna llengua que ja no existeix.

A secundària

Al final de la carta de la *Roscinda* hi podem trobar una petita llista de darrers parlants d'algunes llengües del món.

A partir de la història de la *Roscinda* podem reconstruir o aproximar-nos a la història d'alguns d'ells. Podríem fer una narració en clau de ficció biogràfica d'algun d'aquells personatges bo i fent una recerca de la situació geogràfica del lloc on vivia i una descripció de la situació tant històrica com lingüística.

Aprofundir en els factors que poden provocar la mort de les llengües¹.

¹ Per a totes les activitats és molt útil la consulta dels llibres de Carme Junyent *La diversitat lingüística. Didàctica i recorregut de les llengües del món*. Barcelona: Octaedro (1999) i del GELA (Grup d'Estudis de Llengües Amenaçades) *Quadern d'ESO de La diversitat lingüística*. Barcelona: Octaedro (2000).

Fer un llistat de llengües d'Europa i del món que estan amenaçades o que han desaparegut recentment. Situar-les en un mapa mut d'Europa i del món.

Carta de la Roscinda

Hola,

Em dic Roscinda i tinc setze anys. Estic a punt de deixar la meva llar per sempre i per això us vull explicar la meva història. Pel que sembla, ara començaré una nova vida, això almenys és el que diu el meu pare, però jo més aviat crec que el que estem fent és acabar la nostra vida i començar una vida que ja no és nostra. No m'enteneu, oi? Ja sé que és difícil d'explicar. Deixeu que comenci pel principi.

Vaig néixer en aquest llogarret que ara està pràcticament deshabitat. No és que abans estigués gaire poblat, com a molt devíem ser uns tres-cents. És cert que els avis explicaven que abans érem molts més, potser mil, o potser dos mil. És igual. A mi no em preocupava gaire tot això. Només sabia qui eren els meus amics, la meva família i els forasters que, de tant en tant, s'acostaven a vendre alguna cosa i mai no feien nit amb nosaltres. El pare i la mare eren tot el dia a fora i els meus germans i jo ens quedàvem a casa amb els avis. Ha passat tant de temps que els meus records són borrosos. Recordo que jugava amb els meus germans, el gran, que es diu Ned i té divuit anys, i l'Ishi, que en té quinze. També tinc dues germanes, la Mary, que té nou anys, i la Dolly, que en té quatre.

El que recordo més de tot de quan era petita són els vespres. Al carrer, quan feia bon temps, i a la vora del foc quan feia fred, era l'hora d'explicar històries. I se n'explicaven de tota mena: les històries del nostre poble, de la nostra família, històries d'animals i d'esperits.

Un vespre, quan jo tenia set anys, el pare i la mare ens van dir que aquella nit no explicaríem històries perquè ens havien de dir una cosa molt important. El Ned, l'Ishi i jo havíem d'anar a viure lluny de casa, a una escola de la ciutat. Mentre ens ho explicaven, l'avi no deia res i la iaia no parava de plorar. Jo vaig cridar i plorar i, en veure que no servia de res, em vaig abraçar a la iaia suplicant-li que no permetés que em fessin marxar. Per què? Per què havia d'anar tan lluny de casa? Per què havia de deixar els avis, i el pare i la mare, i la Mary que acabava de néixer? El Ned no deia res. Per què no marxava només ell, que no es queixava? L'Ishi seia a la falda de la mare, espantat, però tampoc no deia res. Ara penso que no entenia res del que estava passant. L'endemà vaig anar a explicar-li-ho tot a l'Àngela i al Tevfik, els meus millors amics, i em van dir que ells també havien d'anar a l'escola de la ciutat. Això em va consolar una mica, almenys estaríem tots junts i podríem continuar jugant...

Al cap de pocs dies, va arribar un autocar que venia a buscar-nos. Tots érem allà i tothom plorava. Jo vaig veure la meva última oportunitat quan vaig veure les llàgrimes als ulls de la mare:

—Mare, si no vols que marxi, em quedaré amb tu. No deixis que me'n vagi.

Però la mare només em va contestar amb un sanglot i no em va dir res del que passava realment i que jo no vaig entendre fins al cap de molt temps...

A l'autocar vaig seure amb l'Àngela i el Tevfik. Va ser un viatge molt llarg i ens vam aturar en altres pobles. A tots ells pujaven altres nois i noies i les famílies es quedaven plorant. Els nois i noies que pujaven parlaven de maneres diferents, i a molts no se'ls entenia de res. Alguns parlaven una mica la llengua de la missió i dels agutzils, la llengua que també jo acabaria aprenent però que aleshores no entenia gens ni mica. Quan vam arribar a la ciutat, una senyora que havia vingut amb nosaltres tota l'estona, va treure la llista i va començar a dir noms. A mesura que els deia, els nens anaven baixant. Va dir el nom del Ned, que també va baixar.

—Ara ens tocarà a nosaltres —vaig pensar.

Però quan havien baixat uns deu nens, la senyora va tancar la porta i l'autocar es va tornar a engegar. El Ned! On anava el Ned? On anàvem nosaltres? Vaig cridar com una boja mentre la senyora intentava subjectar-me a mi i altres nens que també s'havien posat a plorar. L'autocar va començar a marxar i va ser en aquell moment en què per primera vegada vaig veure llàgrimes als ulls del Ned.

L'autocar va seguir el seu recorregut i en tres parades més van anar baixant els nens que eren cridats. Al final, ja en quedàvem molt pocs a l'autocar, però l'Ishi encara era allà. Almenys em quedaria amb ell... En arribar al final del trajecte, tots vam baixar de l'autocar. I, un cop a baix, ens van separar els nens de les nenes. L'Ishi va marxar amb uns quants nens més i

jo em vaig quedar allà, sola, entre aquelles nenes desconegudes que ploraven com jo. Em vaig adreçar a la més gran de totes per preguntar-li si sabia on anàvem, però no vaig entendre què em va dir i suposo que ella tampoc no m'havia entès a mi.

En entrar a l'escola, vam veure un munt de nenes al pati que ens miraven; algunes es reïen de nosaltres, ens assenyalaven amb el dit. Vaig arribar a entendre alguna paraula de la llengua de la missió, allà tothom la parlava, però era impossible d'enraonar amb ningú. Ens van portar al dormitori, una renglera inacabable de llits en una sala enorme, i després de col·locar les nostres coses vam anar a sopar. Mentre menjàvem, una noia llegia un llibre en veu alta, una altra vegada la llengua de la missió. Jo no deia res, ni plorava, tenia por que es riguessin de mi, com s'havien rigut d'una altra nena que havia arribat amb el mateix autocar que jo i que no parava de plorar...

No va ser fins que vaig ser ben arraulida dins el llit que vaig plorar fins que no em van quedar més llàgrimes; però aleshores, en pensar en el pare i la mare que havien permès que em portessin allà, vaig jurar que no els estimaria mai més. Aquest pensament em va tranquil·litzar i em vaig adormir. Era la primera nit que passava fora de casa. Què devien fer els meus germans? I l'Àngela? I el Tevfik?

De seguida em vaig acostumar a la rutina de l'escola. Vaig començar a aprendre la llengua de la missió i al cap de molt poc temps ja podia parlar-la, després llegir-la i escriure-la. Jo mai no havia llegit, ni escrit, i em vaig adonar que si sabia llegir i escriure podria conèixer històries com les que explicaven els avis i que ara ja no m'explicava ningú. La nova llengua em servia per parlar amb les altres nenes de l'escola i amb les mestres, i el meu poble quedava cada vegada més lluny. Mai no parlava la meua llengua, perquè havia vist que si alguna altra nena ho feia, això de parlar la seva llengua, les altres nenes reïen i les mestres la castigaven. No, no, jo només parlava la llengua de la missió. M'estava tornant una de les millors alumnes de l'escola, treia molt bones notes i de casa amb prou feines en sabia res. Sabien escriure el pare i la mare? Mai no hi havia pensat. Era igual, les mestres ens havien dit que, de tant en tant, algú anava al poble a explicar què estàvem fent; a nosaltres però, només ens avisaven si hi havia alguna novetat important.

Les coses van començar a canviar al cap d'uns quants mesos, per dues coses que em van passar. Un dia, la mestra em va donar una carta: era del Ned i estava oberta. El Ned m'explicava que estava aprenent moltes coses a la nova escola i que estava molt content. Però al costat de l'alegria de saber alguna cosa del meu germà, vaig tenir una sensació tota estranya... Escrivint en aquella llengua, el Ned em semblava un foraster, era com si no fos el meu germà. L'altra cosa va ser pitjor, molt pitjor, i encara ara, quan la recordo, m'omple de rancúnia i ressentiment. Un dia ens van treure a passejar. Això era una gran novetat, perquè mai no sortíem de l'escola, però aquell dia era festa gran i ens van formar totes en una fila per sortir al carrer. També els nens de l'escola de l'Ishi sortien aquell dia i el vaig veure de lluny en una fila entre molts nens. No em vaig poder contenir i vaig sortir de la fila corrents a abraçar-lo. Feia mesos que no el veia i amb l'alegria se'm van escapar totes les paraules que duia dins, les paraules de la meua llengua que feia tant de temps que no parlava. No sé si vam arribar a abraçar-nos; més tard hem recordat tot allò i ell assegura que no... Només sé que algú em va agafar d'una revolada i que tot seguit em van tornar a l'escola. Durant una setmana no em van deixar veure cap nena ni parlar amb ningú, i va ser aleshores quan vaig començar a preguntar-me moltes coses, encara que havia de trigar molt a entendre què passava realment. Va ser aquella setmana que vaig decidir que, fos el que fos, ningú no em prendria la llengua. Des d'aquell moment, cada nit m'explicava històries, recordava totes les cançons que havia après, comptava els números com a casa i buscava un nom en la meua llengua per a les coses que havia après a l'escola.

Quan feia dos anys que érem a l'escola, vam tornar a casa, de vacances. Un altre autocar ens hi va portar. Allà vaig tornar a veure el Ned, l'Ishi, l'Àngela i el Tevfik. I allà vaig entendre una mica més què ens estava passant. En abraçar el Ned i començar-li a parlar, ell em va fer un gest assenyalant la senyora que ens acompanyava aquesta vegada i em va parlar en la llengua de la missió. Jo vaig callar, era tan estrany sentir el Ned parlar d'aquella manera... Amb l'Ishi va ser pitjor, ell gairebé no m'entenia i no era capaç de dir res en la nostra llengua, quatre paraules mal girbades i poca cosa més. L'Àngela i el Tevfik també parlaven la llengua de la missió, però quan el Tevfik em va dir una cosa a l'orella, va parlar en la nostra llengua. Vaig estar tan contenta quan el vaig sentir...

Només arribar, vam veure els avis i els pares que ens esperaven. Jo mantenia el meu jurament de no estimar mai més els meus pares, però quan vaig sentir la mare parlant-me com sempre no vaig poder aturar les llàgrimes i m'hi vaig abraçar molt fort. El pare, en canvi, ja només ens parlava en la llengua de la missió. Fins i tot la Mary, que començava a parlar, barrejava les dues llengües. L'avi i la iaia, però, continuaven parlant com sempre i fins i tot s'enrabiaven quan ens sentien parlar en la llengua estranya.

Aquelles vacances van passar molt ràpidament, però jo les vaig aprofitar per parlar i parlar en la meua llengua: tot el dia era amb els avis, em sentia com menjant un plat per última vegada i volent assaborir-ho tot. També jugava amb l'Àngela i el Tevfik, amb l'Ishi i el Ned, però, tot havia canviat molt. Havien oblidat els noms de moltes coses i tampoc no sabien com es deien en la llengua de la missió. Els nostres jocs ja no eren com els d'abans, era com fer veure que jugàvem, perquè ja no sabíem en quina llengua es jugava. L'Àngela ens va explicar que els primers mesos s'ho havia passat molt malament, a l'escola. Cada vegada que se li escapava una paraula de casa li posaven un llaç vermell, i només se'l podia treure si sentia una altra nena que no parlés en la llengua de la missió. Aleshores li podia posar el llaç. Si no en trobava cap, abans d'anar a dormir havia de rentar plats o escombrar el menjador, o s'havia de quedar una hora de peu dret... Li van posar tantes vegades el llaç que, o bé es quedava castigada cada vespre o bé es quedava sola perquè les nenes a qui ella havia posat el llaç no volien jugar amb ella. Per això no volia parlar la nostra llengua amb nosaltres; ara que havia aconseguit enraonar només en la llengua de la missió no volia haver de passar una altra vegada pel mateix. Jo mateixa, si parlava amb ella en la nostra llengua, em sentia culpable pensant que potser per això després hauria de tornar a portar el llaç vermell.

La tornada a l'escola va ser molt diferent del primer viatge, perquè ara ja sabíem on anàvem i perquè, sobretot, el lloc d'on marxàvem ja era molt diferent, era com si ja no fóssim d'allà. I, cada vegada que hi tornàvem —després podíem anar a casa un cop cada any—, era com anar a un lloc més desconegut. Però dintre meu, ja sabia molt bé d'on era, i encara que a l'escola parlés sempre en la llengua de la missió, jo només pensava en la meua llengua. La veritat és que esperava que, quan s'acabés l'escola, podria recuperar la meua vida d'abans i que l'escola només seria un malson. Però encara havia de passar una altra cosa, la pitjor cosa que m'havia de passar mai.

Un dia, quan tenia dotze anys, em va cridar la directora de l'escola. Jo pensava que potser havia parlat en somnis i m'havien enxampat, o no sé quantes coses que podia haver fet malament. Era tan estrany, anar al despatx de la directora, que només podia ser un mal presagi. Ni tan sols se'm va acudir que em podia comunicar el naixement de la meua germana. I sí, sí que me'l va comunicar, però també em va dir que la mare havia mort de part i que havia de tornar a casa per a l'enterrament. Ara no vull recordar tot allò, però sí que vull dir que aquell dia es va acabar el meu món definitivament. La mare ja no hi era i a casa tots parlàvem de manera diferent. Els avis la nostra llengua, el pare també, però només amb els avis, perquè amb nosaltres continuava parlant en la llengua de la missió, i jo només podia parlar en la meua llengua amb els avis perquè ningú més no la parlava amb mi. Bé, també la parlava amb la Mary, però la veia tan poc que amb prou feines ens coneixíem. I ara, la Dolly, tan petita. En quina llengua viuria?

Fa dos anys que vaig acabar l'escola i, des que sóc a casa, he intentat reconstruir tot el que havia perdut. La Dolly parla les dues llengües; els altres, però, ja gairebé només parlen en la llengua de la missió. Els avis parlen la llengua de sempre, però són molt grans i es quedaran aquí, i nosaltres marxem. Amb qui podré parlar la meua llengua? Amb la Dolly? Però, ella, la voldrà continuar parlant? I quan aquí només quedi gent que ja no parli la nostra llengua, on anirà la nostra història? Qui recordarà que hi vam ser? Com podré explicar als meus fills d'on vénen, si d'on venim ja no existeix? Em creurà algú mai si els dic que jo he viscut en una altra llengua i que ara aquesta llengua ja no existeix? I el pitjor de tot és que tothom pensarà que, si no la parlem, és perquè no volem.

(Carta escrita per Carme Junyent)

Algunes notes a peu de pàgina

- Des dels anys 50 fins als 80, l'Estat enviava els nens aleutes a internats.
- Des dels anys 50 fins als 70, l'Estat enviava els nens alutor a internats.
- Des dels anys 50 fins als 80, tots els nens itelmen van ser internats per l'Estat.
- Des dels anys 50 fins als 80, tots els nens negidal van ser internats per l'Estat.
- Des dels anys 50 fins als 80, tots els nens iukaghir van ser internats per l'Estat. Els udihe van ser recol·locats en pobles artificials, i tots els infants van anar a internats.
- En un informe de 1909 sobre els internats del Canadà, es mostra que entre 1894 i 1908 va morir el 28% dels nens internats en aquestes escoles.
- "Per aconseguir aquest objectiu, ens hem de fer càrrec dels infants a l'edat de sis anys, és inútil esperar que tinguin 12 o 13 anys. A l' Austràlia occidental la llei ens dona el poder per prendre qualsevol nen a la seva mare a qualsevol edat, al marge que la mare estigui casada legalment o no".
- El govern va donar ple suport a la política d'establir internats per tal d'aïllar els joves de les seves famílies. El mateix Franco va declarar que no concebia l'educació a la colònia, sinó a còpia d'una separació absoluta de l'ambient familiar.

Alguns darrers parlants

- Angela Sidney, darrera parlant de tagish
- Antonio Udina, darrer parlant de dàlmata
- Dolly Pentreath, darrera parlant de còrnic
- Ishi, darrer parlant de yana
- Mary, darrera parlant d'una llengua de Kenya
- Roscinda, darrera parlant de cupeño (Veneçuela)
- Tevfik, darrer parlant d'ubikh

C/ GUIA DE L'EXPOSICIÓ

El visitant de l'exposició gaudirà d'una guia de viatge que li permetrà realitzar el recorregut proposat a través d'algunes activitats que l'ajudaran a entendre i aprofundir alguns aspectes de la diversitat lingüística. Reproduïm els espais que el visitant trobarà a l'exposició i el seu contingut per facilitar als/a les educadors/es la situació de les activitats posteriors.

Descripció dels espais

Espai 0. Benvinguda de la Roscinda

Aquest espai serveix per a rebre la benvinguda de la Roscinda i alhora conté els crèdits de l'exposició.

Espai 1. Quina Europa vols?

En aquest espai hi podem trobar dos grans mapes d'Europa. Un de gris on hi ha la separació per estats i llengües estatals i un d'acolorit on hi ha totes les llengües d'Europa. A més hi podem trobar un llistat amb les llengües europees en perill d'extinció i un altre amb les cinc-centes llengües del món més amenaçades.

Espai 2. Alguns alfabetes

En aquest espai es podran observar diversos alfabetes. L'activitat que proposem al visitant és que pugui escriure el seu nom amb tres alfabetes diferents damunt d'un espai que hem reservat en el plafó.

Unes capsetes contenen les lletres suficients en dos alfabetes i un sil·labari diferents per facilitar la confecció.

Espai 3. Faula del lleó i el ratolí

Aquí el visitant pot veure els dibuixos que expliquen la faula del lleó i el ratolí i poden sentir en diverses llengües. Per això en aquest espai hom hi podrà trobar un aparell reproductor de cintes de casset. L'audició es podrà fer en grups o individualment.

Espai 4. Biblioteca

En aquest espai el visitant hi trobarà uns quants contes en diverses llengües europees (de moment) i contes d'arreu del món en català. Aquest espai està al mig de la sala i tindrà una moqueta perquè hom pugui seure a terra per llegir tranquil·lament o xafardejar els diversos contes. Aquests estaran dins de dues grans maletes. També oferim l'encaix gegant del mapa de les llengües d'Europa perquè es pugui confegir a terra. En un ordinador el visitant podrà navegar pel joc telemàtic Eurollengües.

Espai 5. Racó dels records

En aquest racó hi ha dos baguls: en l'un hi ha alguns objectes que ja no s'utilitzen, o fotos d'aquests; en l'altre bagul hi ha fotografies d'un àlbum personal: són una petita mostra dels gairebé 700 espais naturals i culturals declarats Patrimoni de la humanitat per la UNESCO. Es poden situar en el mapa identificant el número que hi ha a cada foto amb el seu corresponent. Aquests números estan escrits en llengües diferents.

Aquí també el visitant pot jugar al joc telemàtic *Eurollengües* i, per als més petits, hi ha la possibilitat de compondre un encaix gegant sobre les llengües d'Europa.

Espai 6. Ecologia i llengües

Serà un gran mural amb les espècies en perill d'extinció. Els visitants poden observar cada una de les espècies i situar-les en el mapa a partir de la localització en el mapa de la icona de l'espècie en qüestió. El visitant tindrà a mans una fitxa amb informació sobre les espècies descrites i les llengües que s'estan extingint en el seu territori d'origen.

Espai 7. Joc del penjat

En aquest espai el visitant pot resoldre les qüestions que li planteja el joc telemàtic. Per això aquí també cal un ordinador. El plafó ens explica què hem de fer, però també ens permet jugar al penjat sense ordinador: hi ha una selecció de preguntes amb les respostes amagades i un espai per anar col·locant les peces del penjat quan no s'encerten les respostes.

Les preguntes del joc són un seguit de qüestions relacionades amb malentesos que tenim sobre les llengües, o bé amb l'origen de molts mots, etc.

Espai 8. Escriu un missatge

Un gran dibuix destructiu ens ofereix la possibilitat d'escriure en un gran llibre els nostres missatges de suport a la diversitat lingüística.

Espai 9. El tresor

El final del camí és la descoberta que la llengua és quelcom més que un simple vehicle de comunicació. És un tresor. Per això, al final hi ha un plafó amb un dibuix molt suggestiu amb les lletres de la paraula llengua desordenades però llegibles dins d'un tresor. La *Roscinda* ens explicarà que aquest viatge s'acaba però en comença un altre de molt més apassionant: EL NOSTRE.

D. DESPRÉS DE LA VISITA DE L'EXPOSICIÓ

D.1. QUÈ HEM APRÈS

Primària

Tornant de l'exposició es pot rellegir la història de la *Roscinda* que ells mateixos han il·lustrat i escrit.

Secundària

Es pot muntar un debat col·lectiu sobre tots aquells continguts que s'han treballat a l'exposició. Aquesta serà una bona manera d'avaluar l'aprenentatge realitzat per l'alumnat.

Cal veure si els alumnes tenen clar:

- com es desenvolupa una llengua
- la dimensió col·lectiva de la llengua
- alguns factors de desaparició
- l'empobriment que suposa la pèrdua d'una llengua

D.2. QUADERN DE TREBALL

En aquest punt aportem algunes orientacions d'activitats a realitzar després de la visita. Les hem classificat per espais per a pautar-les. En cap cas són les úniques que es poden realitzar i, això sí, requereixen sempre una mica d'esforç per part del professorat i un bri d'imaginació.

1. Espai 1

- 1.1. En un mapa mut d'Europa hi podem situar les llengües d'Europa i acolorir amb un color viu les més amenaçades.
- 1.2. L'educador(a) pot fer notar la diferència de colors entre un mapa i l'altre. A primària podem explicar algun conte com el lladre de paraules per donar a entendre la importància de les llengües. A secundària podem copiar les frases, reflexionar sobre elles i inventar-nos-en d'altres que expliquin el mateix.
- 1.3. També es pot reflexionar sobre el sentit de les frases que hi havia a l'entorn del mapa gris.

2. Espai 2

- 2.1. Escriure el nom de cada alumne en un alfabet diferent al nostre.
- 2.2. Recollir les semblances i diferències entre diversos alfabetos. Veure quins s'assemblen més al nostre i per què.
- 2.3. Fer un recull de tots els aspectes de la vida quotidiana o productes que consumim en l'actualitat i que tenen el seu origen en altres comunitats: texans, cafè, pizzes, numeració, xocolata,...

3. Espai 3

- 3.1. A l'aula es pot treballar el sentit de la fauna i la seva relació amb la qüestió de les llengües. Es pot fer en conversa col·lectiva. Cal acabar recalçant la importància de les espècies

(llengües) petites per a mantenir l'equilibri ecològic (ecolingüístic) i com unes sense les altres s'empobreixen.

3.2. A partir de la fauna es pot demanar als alumnes que n'inventin una altra de similar que doni a entendre el mateix, o bé que en busquin d'altres que ens puguin servir per il·lustrar aquest mateix tema. Amb els alumnes de primària es pot representar la fauna i dibuixar-la.

3.3. Amb els alumnes de secundària caldrà aprofundir una mica més en la qüestió de l'equilibri ecològic i de l'equilibri ecolingüístic. Per això caldrà tenir molt clar:

- que totes les llengües són l'expressió d'una identitat col·lectiva i d'una manera distinta de percebre i de descriure la realitat i que, per tant, han de poder gaudir de les condicions necessàries per al seu desenvolupament en totes les funcions dintre del seu territori;
- que cada llengua és una realitat constituïda col·lectivament i que és en el si d'una comunitat que esdevé disponible per a l'ús individual;
- que la llengua és un instrument de cohesió, identificació, comunicació i expressivitat creadora;
- que el respecte per la llengua pròpia del territori on es viu passa per aprendre-la i usar-la;
- que això darrer no vol dir, de cap manera, la renúncia forçada a la llengua apresada dels pares, ni a aprendre'n de noves;
- que totes les llengües són importants i iguals.

3.4. Amb els alumnes de secundària, es poden treballar els manlleus de les llengües que tenim més properes i utilitzar les propostes que sobre aquest tema es fan al *Quadern sobre la diversitat lingüística*. Es pot proposar de cercar manlleus de llengües parlades per moltes persones (com l'anglès o el castellà) d'altres llengües més "petites".

3.5. L'aprenentatge d'altres llengües ens permet d'entendre altres persones i altres maneres de viure. Podem intentar de comunicar-nos amb alumnes d'altres escoles llunyanes, en anglès, etc. Demanar-los si la llengua utilitzada per comunicar-nos és la seva. Explicar que tampoc nosaltres no estem utilitzant la nostra llengua, etc.

3.6. Si hi ha alumnes que parlen altres llengües, valdria la pena de treballar la traducció de la fauna, tan oralment com per escrit i incorporar el nou text a la redacció de la fauna.

4. Espai 4

4.1. En un mapa mut d'Europa podem situar la llengua en què està escrit cada un dels contes.

4.2. En aquest punt també es pot aprofundir en el sentit ampli de comunitat lingüística: història, festes, tradicions, costums,... També podem fer un recull dels coneixements previs que tenen els alumnes de cada una o d'algunes de les ètnies de les quals hem sentit a parlar o n'hem vist un reportatge per televisió,... Caldrà, en aquest punt, comparar aquests coneixements previs amb la realitat.

5. Espai 5

5.1. A primària els alumnes poden construir un bagul a classe i fer una recerca de fotografies antigues de llocs o persones que ja no són com ara, també poden dur fotografies d'altres espècies en perill d'extinció; i també objectes perduts o que ja han caigut en desús (un molinet de cafè, etc.) Podem disposar tot en el recipient i anar reflexionant sobre els noms que deixaran d'utilitzar-se, les raons de la seva desaparició, etc.

5.2. També a primària, valdria la pena de fer un segon bagul amb tot allò que no volem que desaparegui. Treballar amb l'alumnat les solucions per evitar-ne la desaparició i fer el paral·lelisme amb les llengües. Podem posar-hi també un llistat de paraules que no ens agradaria que desapareguessin.

5.3. A secundària és un bon moment per reflexionar i aprofundir en les causes i les conseqüències de la mort (o desaparició) de les llengües: falta de transmissió, desinterès, dimissió lingüística, colonització, etc. Encara que també es poden realitzar les activitats anteriors bo i adaptant-les.

6. Espai 6

6.1. Fer un treball de comparació i relació de les llengües i els animals o vegetals en perill d'extinció, per exemple les balenes (que, paradoxalment és un animal de grans dimensions), o bé la granota Reineta, la tortuga de terra, l'àliga, la cabra pirinenca, les maduixes boscanes,... Observar les fotografies i fer reflexionar sobre els motius i les conseqüències de la seva desaparició. Relacionar-ho amb les llengües.

6.2. Descobrir i explicar les causes de la desforestació, el consum incontrolat, la contaminació.

7. Espai 7

7.1. Amb els alumnes de primària es pot reproduir un mural semblant al que hem vist a l'exposició, però de collita pròpia. També podem escriure missatges a la Roscinda i enviar-los al CIEMEN o deixar-los a la sala de l'exposició, etc.

7.2. Amb els de secundària es podria fer una xerrada explicativa dels principis de l'ecolingüística adaptats a la seva edat. Això ho pot alguna persona externa a l'escola.

7.3. També en tots dos nivells es pot fer una recerca de poemes que parlin de la llengua, les paraules, etc., i realitzar-ne un mural.

8. Espai 8

Com a activitat final i complementària proposem l'elaboració i edició d'un número especial de la revista de l'escola o institut. Algunes seccions proposades poden ser:

- Redacció d'un **reportatge** sobre una comunitat lingüística, que inclogui:
 - . Descripció de la comunitat lingüística escollida. Localització
 - . Descripció del problema de la llengua en el seu territori
 - . Propostes per millorar la situació
- Elaboració d'entreteniments:
 - . Mots encreuats en diverses llengües
 - . Tires de còmics
 - . Sopes de lletres,...
- Elaboració d'una enquesta sociolingüística que inclogui:
 - . Situació de la llengua en el comerç
 - . Situació de la llengua en l'administració
 - . Situació de la llengua en l'empresa
 - . Situació de la llengua en l'ensenyament
- Realitzar una entrevista a persones que parlin diverses llengües i preguntar-los per la seva llengua, els seus costums, el seu encaix a Catalunya, etc.

- Proposta d'una acció constructiva per canviar algun àmbit del nostre entorn que no respecta la llengua pròpia del territori: cartes als comerciants, al director general de la UNESCO, etc.

3. BIBLIOGRAFIA

- ARGEMÍ, Aureli
1996 *Monolingüisme, bilingüisme i plurilingüisme*. Barcelona: Keltrès editora.
- BARRIERAS, Mònica; VILARÓ, Sergi i JUNYENT, Carme
2000 *Quadern ESO de La diversitat lingüística*. Barcelona: Octaedro
- BASTARDAS, Albert
1997 *Ecologia de les llengües. Medi, contactes i dinàmica sociolingüística*. Barcelona: Proa.
- COTANO, Àngela
2000 *Les llengües minoritzades d'Europa*. València: 3 i 4.
- EUROPEAN BUREAU FOR LESSER USED LANGUAGES / BUREAU EUROPÉEN POUR LES LANGUES MOINS RÉPANDUES
1998 *Mini guide to lesser used languages of the European Union / Mini-manual des langues moins répandues de l'Union Européenne*. Dublin: Diarmaid Breathnach.
- JUNYENT, Carme
1986 *Les llengües d'Àfrica*. Barcelona: Empúries.
1989 *Les llengües del món*. Barcelona: Empúries.
1992 *Vida i mort de les llengües*. Barcelona: Empúries.
1998 *Contra la planificació. Una proposta ecolingüística*. Barcelona: Empúries.
1999 *La diversitat lingüística. Didàctica i recorregut de les llengües del món*. Barcelona: Octaedro
- KIMLICKA, Will
1999 *Ciudadania multicultural*. Barcelona: Ediuoc.
- MORENO CABRERA, Juan Carlos
1990 *Lenguas del mundo*. Madrid: Visor.
2000 *La dignidad e igualdad de las lenguas. Crítica de la discriminación lingüística*. Madrid: Alianza Editorial.
- SOLÉ i CAMARDONS, Jordi
2001 *El políedre sociolingüístic. Una iniciació a la sociolingüística del conflicte*. València: 3 i 4.
- TUSÓN, Jesús
1996 *L'escriptura*. Barcelona: Empúries.
1997 *Mal de llengües. A l'entorn dels prejudicis lingüístics*. Barcelona: Empúries.
1997 *La escritura. Una introducció a la cultura alfabética*. Barcelona: Octaedro.

Altres materials

- 1986. Mapa: Aproximació índia de les Amèriques. Barcelona: CIEMEN.
- 1992. Mapa: Aproximació a l'Europa de les Llengües. Barcelona: CIEMEN.
- 1992. Mapa: Aproximació als Pobles de la Mediterrània. Barcelona: CIEMEN.
- Eurollengües. Les llengües d'Europa. Barcelona: CIEMEN.
- CD Rom. Lingua. Direcció General de Política Lingüística. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.
- 2001. CD Rom. Les llengües d'Europa. Barcelona: CIEMEN.

4. ADRECES D'INTERNET

- Mercator: dret i legislació lingüístics
<http://www.troc.es/ciemen/mercator/>
- Declaració universal de drets lingüístics
<http://www.linguistic-declaration.org>
- Bureau européen pour les langues les moins répandues
<http://www.eblul.org>
- Centre internacional Escarré per a les minories ètniques i les nacions (CIEMEN)
<http://www.ciemen.org>
- University of California Linguistic Minority Research Institute (UC LMRI)
<http://lmrinet.gse.ucsb.edu>
- Terralingua: Association pour la diversité linguistique et biologique
<http://cougar.ucdavis.edu/nas/terralin/francais.html>
- L'aménagement linguistique dans le monde
<http://www.ciral.ulaval.ca/alx/amlxmonde/monde.htm>
- Diversité des langues. Revue et forum électronique qui s'intéresse à la question très générale de la dynamique des langues
<http://www.telug.quebec.ca/diverscite>
- Plurilinguismes. Revue du centre d'études et de recherches en planification linguistique Université René Descartes (Paris)
<http://www.udc.es/dep/lx/cac/pluril.html>
- Centre international de recherche en aménagement linguistique (CIRAL)
<http://www.ciral.ulaval.ca>
- De les llengües del món.
<http://www.helsinki.fi/~tasalmin/endangered.html>
The red book of languages: pàgina informativa sobre les llengües del món, que inclou una classificació segons la situació en la qual es troba la llengua.
- <http://www.ethnologue.com/web.asp>
Pàgina amb informació sobre les llengües del món, i mapes de zones i de comunitats lingüístiques. Versió en anglès.
- De les llengües minoritzades d'Europa
www.uoc.es/euromosaic
Pàgina amb informació sobre les llengües minoritzades la de Unió Europea. Català, anglès i francès.
- Bureau européen pour les langues les moins répandues
<http://www.eblul.org>
- Expressions en les llengües del món

<http://www.elite.net/~runner/jennifers/>

Pàgina que permet conèixer moltes expressions quotidianes en més de cinc-centes llengües del món.

ANNEXOS

1. TEXTOS DE SUPORT PER A LES ACTIVITATS DE L'ESPAI 1

QUINA EUROPA VOLS?

Missatges

No hi ha cap lloc al món on no s'estigui morint alguna llengua

A Europa, amb tan poc respecte per les minories com la resta del món, tampoc no falten exemples de llengües en extinció

Les llengües que desapareixen no poden ser recuperades

Renunciar a la llengua pròpia del lloc on vivim implica renunciar a un dels fonaments més importants de la nostra adequació al món i trencar els lligams amb la nostra cultura

Per cada llengua que mor desapareixen tantes maneres de dir, tantes maneres d'ordenar el món, tants sistemes simbòlics, que es fa difícil d'entendre com podem veure-ho amb tanta indiferència

Si penses que amb la destrucció irreparable de tantes i tantes llengües estàs destruint allò que és més teu, potser acabaràs entenent que parlar la llengua del poble on vius és una qüestió de solidaritat

Amb cada llengua que mor alterem una mica més el nostre sistema ecolingüístic

Ens oblidem molt sovint que les llengües petites són molt nombroses i menystenir-les significa també menystenir molts milions de parlants

Segons *The Cambridge Encyclopedia of Languages*, al món es parlen 6.528 llengües, i prop de la meitat es consideren amenaçades o en perill d'extinció

(Textos cedits per M. Carme Junyent)

PRINCIPALS LLENGÜES D'EUROPA EN PERILL DE DESAPARICIÓ

Altaiques

Mongòliques

Kalmuc

Turques

Gagauz

Caucasianes

Abkhasianes

Circassia

Daguestaneses

Més de 50 llengües daguestaneses

Indoeuropees

Cèltiques
 Bretó
 Còrnica
 Gaèlic escocès
 Gaèlic irlandès
 Gal·lès
 Manx
Indoiràniques
 Romaní
Eslaves
 Caixubi
 Sòrab
Germàniques
 Escocès
 Feroès
 Frisó
Romàniques
 Aragonès
 Asturià
 Cors
 Francoprovençal
 Friulà
 Ladí
 Occità
 Romanx
 Sard
Uràliques
Finoúgriques
 Carelià
 Saàmic
 Vepse
 Votiac
Semites
 Maltès

500 LLENGÜES DEL MÓN EN PERILL D'EXTINCIÓ

Estat	Llengües	Nombre de parlants
<i>Afganistan</i>	sanglechi	2.500
	wakhi	5.000
<i>Argentina</i>	chulupí	500
	chorotí	1.000-7.500
	mocoví	2.900-5.700
	mataco	10.000
	pilagà	500-2.000

Austràlia

alawa	30
burera	350
dyirbal	40
jalanga	1
kalkutung	6
kitabab	200
kitja	300
koko-jelandji	500
maranungku	50
maung	200
ngarndji	5
nunggubuyu	400
nyuinyui	200
wageman	50
wik-munkan	500
yanyula	150
kardutjara	4.250

Bolivia

cavinena	500
cayuvava	100
chacobo	155
chama	1.000
chipaya	800
guarasugwé	25
itene	150-200
jorá	5-10
sirionó	300-800
tapieté	40-125
yuqui	50-100
ayore	1.700
baure	5.000
guarayo	5.000-8.000
itonama	2.000
movima	2.000
moxo	5.000
siriono	5.000
tacana	4.000
zamuco	1.000-5.000

Borneo

sa'ban	1.000
--------	-------

Bougainville

buin	9.000
halia	10.000
nasioi	10.000

Brasil

apinaye	200
bacairi	250
bororo	400
hishkaryana	120
kamayurà	207
kawaib	500

kayabí	620
kuruaya	52
mura	100
omagua	240
parintintín	396
salumà	154
waura	291
yamamadí	450

cayapo	1.500
chavante	2.000
hupda	1.431
kaxinawa	1.987
mundurukú	1.460
nheengatú	3.000
sateré-mawé	3.000
tenetehara	7.186
terena	5.000
timbira	2.720
tucuna	5.000
wapixana	5.122

Canadá

bella coola	200
cayuga	360
comox	500
haida	100
haisla	200
kutenai	400
nitinaht	30
onondaga	100
sarsi	50
tahlta	40
tuscarora	7

dakota	5.000
doegrib	1.400
tsimishià	3.000
nootka	1.800

CEI

ket	885
udege	809
nganasan	719
karaim	585
oroch	529
itelmen	464
tofa	349
yukagir	288
negidal	286
ingri	208

agul	8.782
nanay	6.911
even	6.736
koryak	6.075
udi	5.537

mansi	4.037
veps	2.837
nivkh	2.188
selkup	2.186
ulcha	1.489

Colòmbia

barasano	500
cabiyarí	50
carijona	100
chimila	300-800
cofan	300
cubeo	1.000
letuama	50
macagüane	130-180
muinane	150
tanimuca	180
yucuna	450
camsa	2.500
cogui	3.000
cuiba	2.000
guambià	8.000
guayabero	1.200
ijca	2.000
kamsà	2.000
motilon	7.000
puinave	2.000
waunana	2.500
yucpa	1.500

EEUU

Alaska

eyak	3
aleuta	1.200
tingit	1.500

Arizona

cocopa	1000
maricopa	300
mohave	850
walapai	850
hopi	4.800

Califòrnia

ajumawi	40
cahuilla	12
chasta costa	25
dieguenyo	185
hupa	130
karok	100
kashaya	50
luisenyo	150
maidu	10
miwok	30
pomo	9
wappo	1

washo	100
<i>Carolina del Nord</i>	
cherokee	10.000
<i>Carolina del Sud</i>	
catawba	10
<i>Florida</i>	
hitchiti	750
<i>Geòrgia</i>	
yuchi	35
<i>Hawaii</i>	
hawaià	250
<i>Idaho</i>	
nez perce	1.000
paiute	2.000
<i>Kansas</i>	
wichita	200
<i>Missouri</i>	
dhegiha	2.000
<i>Montana</i>	
blackfoot	5.000
cheyenne	3.000
crow	4.000
<i>New Mexico</i>	
keres	2.000
tewa	2.500
tiwa	3.600
zuni	3.500
<i>Nova York</i>	
seneca	3.000
<i>Oklahoma</i>	
delaware	100
kiowa apatxe	10
kiowa	2.000
shoshone	5.000
<i>Oregon</i>	
coos	10
klamath	60
siuslaw	2
tillamook	10
sahaptin	2.750
<i>Texas</i>	

alabama	400
tonkawa	5
<i>Utah</i>	
paiute	500
<i>Washington</i>	
clallam	10
columbia	75
cowlitz	2
puget sound salish	10
quileute	20
squamish	50
twuana	10
<i>Wisconsin</i>	
menomini	300
oneida	1000
<i>Equador</i>	
auca	200
awa	1.000
cofan	400
colorado	600
secoya	160
siona	200
zaparo	50
achuar	2.000
cayapa	4.000
chachi	2.500
colorado	1.800
<i>Filipines</i>	
mamanwa	1.000
buhio	6.000
isneg	10.000
ivatán	11.000
yogap	8.000
<i>Guatemala</i>	
xinca	100
aguacatel	8.000
<i>Guyana</i>	
waiwai	150
akawaio	4.000
arawak	1.500
makuxí	1.300
patamona	4.000
wapishana	4.200
<i>Guyana francesa</i>	
wayampi	250-360
wayana	200-300

<i>Illa de Nive</i>		
nive		5.000
<i>Illa de Yap</i>		
yapès		4.000
<i>Illes Bank</i>		
motlau		800
<i>Illes Carolines</i>		
ulithià		590
<i>Illes Loyalty</i>		
dehu		7.000
nengone		5.000
<i>Illes Salomon</i>		
kwara'ae		7.000
<i>Índia</i>		
aimol		108
aka		81
andamanès		5
birhor		590
chin		274
dhimal		11
gurung		82
kagate		44
kami		5
kanashi		900
kawri		6
khami		1
khamti		296
khoirao		400
khowar		3
kota		900
lampang		750
langrong		175
mru		48
onge		131
parenga		767
purum		82
ralte		170
shompen		70
toda		765
tlangtlang		3
toto		383
anal		6.600
bawn		9.000
bunan		2.000
chamba lahuli		3.000
chaudangsi		1.500
chiru		3.000
chokri		8.300
chulikata		7.000
darlong		5.000

darmiya	1.700
digaro	5.200
gangte	5.000
hrangkol	1.500
kom rem	7.000
nocte	1.900
ntenyi	6.600
pengo	1.300
simte	6.000
tangsa	7.000
<i>Iria Occidental</i>	
morwap	300
<i>Japó</i>	
ainu	16.000
<i>Luanguia</i>	
luanguia	1.000
<i>Mèxic</i>	
chichimec	877
ixcatec	119
kiliwa	60
ocuiltec	393
paipai	140
pima	553
pima-papago	236
texistepec	797
tuzantec	300
varohio	300
amuzgo	8.000
chicahuaxtla	4.056
chontal de la costa	1.985
copala trique	4.342
cora	5.000
huave	10.000
huichol	7.000
matlazinca	1.792
oaxaza amuzgo	2.454
pame	2.500
sayula	4.000
teco	5.000
tepehuan	2.903
tojolabal	3.780
trique	8.000
yaqui	9.282
<i>Myanmar</i>	
purum	300
pyen	800
tawr	700
asho	10.000
bawn	9.000
gangte	10.000
hpon	1.700

	hrangkol	8.500
	manumanaw	3.000
	naga	10.000
	norra	10.000
<i>Namibia</i>		
	kung	10.000
<i>Nepal</i>		
	kagate	800-1.000
	koi	900-1.100
	naapa sherpa	500
	newang	900
	rangkas	600
	raute	200
	byangsi	2.000
	chantel magar	3.000-5.000
	chaudangsi	1.500
	dolpo	5.000
	dzongkha	5.000-8.500
	hayu	1.500
	jirel	5.000
	kutang bhotia	2.000
	manangba	4.000
	tichurong	1.500
<i>Niger</i>		
	ga'anda	10.000
<i>Nova Caledonia</i>		
	nenema	1.100
<i>Nova Guinea</i>		
	angataha	750
	awji	400
	binumaria	117
	hiowe	1.000
	sko	350
	waffa	940
	yareba	750
	angor	1.250
	auyana	5.000
	awa	1.200
	barua	4.000
	boazi	1.900
	buang	7.000
	dera	1.300
	gadsup	7.000
	guhu-samane	4.000
	iwam	1.500
	kaugel	8.000
	kunimaipa	8.000
	manambu	1.500
	rawa	6.000
	selepet	5.500
	sentani	6.000

suená	1.400
telefol	4.000
uri	2.000
wantoat	6.000
washkuk	2.500
weri	3.000
yupna	4.000
<i>Nova Irlanda</i>	
tigak	3.000
<i>Noves Hèbrides</i>	
aneityum	300
mae	150
ambryn	1.500
tongoa	2.250
<i>Nukuoru</i>	
nukuoru	400
<i>Paraguay</i>	
angaité	850
emok	600
guarayo	304
tapieté	33
chamakoko	1.000
chiripà	3.000
chulupí	6.000
guarayo	1.006
mbyà	2.100
<i>Perú</i>	
andoà	500
cahuarano	5
capanahua	400
chamicuro	100-140
morunahua	150
pisabo	100
resígaro	11-14
witoto-murvi	200
zaparo	50
apiakà	2
amahuaca	3.000
amuesha	4.000
aimara	2.000
candoshi	2.000
cashibo	1.000-2.000
cashinawa	2.000
chayahuita	6.000
huambisa	5.000
jaqaru	2.000
jebero	2.300
machiguenga	6.000-12.000
piro	1.700
urarina	2.000
witoto	4.000
yagua	3.000

<i>Sudan</i>		
katcha		6.000
katla		8.700
koma		6.000
tegali		5.000
temein		2.300
<i>Surinam</i>		
akuriyo		40-100
arawak		700
trio		780
wayana		500
carib		2.400-6.000
<i>Tahiti</i>		
tuamotua		10.000
<i>Tailandia</i>		
kensiu		300
kintaq		100
mang		5
misu		900
mlabri		300
mok		7
mos		300
nyahkur		300
pa-o		600
ugong		900
lawa		7.000
moklen		1.500
mpi		2.000
so tri		5.000
urak lawoi'		3.000
<i>Taiwan</i>		
saisiyat		3.400
tsou		3.200
<i>Txad</i>		
maba		9.000
<i>Veneçuela</i>		
carinya		2.766-10.000
kapon		2.000
pemon		4.000-7.000
yaruro		1.427-3.000
yecuana		1.200-4.000
warao		10.000
<i>Vietnam</i>		
arem		900
hung		900
lati		450
mang		870
halong doan		2.000

katua	3.000
kayong	2.000
khang	5.000
khua	5.000
laqua	5.000
may	1.500
monom	5.000
ngulon	2.000
pacoh	8.000
pong	3.000
tay hat	2.000
todrah	5.000
<i>Wyoming</i>	
arapaho	2.000
<i>Xile</i>	
alakaluf	47
<i>Xina</i>	
dulong	4.700
lakkia	5.350
luoba	2.000
memba	6.000

2. MATERIAL DE SUPORT PER A LES ACTIVITATS DE L'ESPAI 3

PETIT LLISTAT DE PARAULES D'ALTRES LLENGÜES MANLLEVADES PEL CATALÀ

FAMÍLIA AFROASIÀTICA

atazagaia: del berber, *llança curta*.
afalagar: de l'àrab halaq, *allisar, aplanar, tractar bondadosament*.
agutzil: de l'àrab.
albarà: de l'àrab.
albercoc: de l'àrab.
albergínia: de l'àrab.
alcalde: de l'àrab.
alcohol: de l'àrab.
alfàbrega: de l'àrab.
àlgebra: de l'àrab, *reduir* (a través del llatí).
alicates: de l'àrab.
alfil: de l'àrab *al-fil* (elefant), del persa *pil*.
barnús: de l'àrab.
barri: de l'àrab.
beisa: de l'amhàric, *espècie d'antílop africà*.
càbala: de l'hebreu.
cafè: de l'àrab manllevat pel turc.
edèn: de l'hebreu.
endívia: de l'àrab.
escabetx: de l'àrab.
faqir: de l'àrab.
garbí: de l'àrab.
gasela: de l'àrab.
gatzara: de l'àrab.
genet: de l'àrab.
gessamí: de l'àrab.
kibbuts: de l'hebreu.
llaüt: de l'àrab.
magatzem: de l'àrab.
mannà: de l'hebreu.
maroma: de l'àrab.
màscara: de l'àrab.
mesquita: de l'àrab a través de l'armeni *mzkit*, transmès pels croats.
messies: de l'arameu.
minaret: del turc, procedent de l'àrab.
mòmia: de l'àrab.
monsó: de l'àrab, *vent asiàtic*.
quitrà: de l'àrab.
rabadà: de l'àrab, *el dels moltons*.
rabí: de l'hebreu.
rambla: de l'àrab.
raqueta: de l'àrab (a través del francès).
raval: del l'àrab.
sidra/sidral: de l'hebreu.
síndria: de l'àrab.
sofà: de l'àrab (a través del turc).
sumac: de l'arameu, *mena d'arbust*.
tagarot: del berber, *falcó peregrí*.
talaia: de l'àrab.

talç: de l'àrab.
tamarinde: de l'àrab *tamar hindi* (dàtil de l'Índia).
tarifa: de l'àrab.
tarima: de l'àrab.
tecla: de l'àrab.
vizir: de l'àrab a través del turc, *agutzil*.
xaloc: de l'àrab.
xarop: de l'àrab.
xifra: de l'àrab.
ziggurat: de l'assiri, *torre religiosa de pisos, pròpia de Mesopotàmia*.

FAMÍLIA ALTAICA

bonze: del japonès, *monjo budista*.
caïc: del turc, embarcació de cabotatge de poc calat.
caviar: del turc.
cosac: del kirguís, a través de l'ucraïnès.
horda: del tàrtar urdu, campament.
iogurt: del turc.
odalisca: del turc.
quiosc: del turc.
xaica: del turc, *llagut petit*.

Paraules d'origen japonès i coreà (*Llengües asiàtiques de parentiu desconegut*)

geisha: del japonès.
harakiri: del japonès.
judo: del japonès.
kamikaze: del japonès.
karate: del japonès.
micaco: del japonès, *nespra*.
quimono: del japonès.
quimono: del japonès.
sake: del japonès.
taekwondo: del coreà.
tanka: del japonès, poema breu.
sake: del japonès.
taekwondo: del coreà.
tanka: del japonès, poema breu.

FAMÍLIA AMERÍNDIA

alpaca: de l'aimara.
anaconda: mot indi del Brasil.
ananà: del guaraní nana.
barbacoa: del taino-arauac, *armadura o bastiment en forma de graella*.
butaca: del cumanagoto.
cacau: del nàhuatl.
calamac: de l'arauacà (*kelu*, vermell i *makun*, ponxo), *tela de llana setinada*.
canoà: de l'arauac.
caoba: del taino.
capibara: del tupí, *mamífer rosegador*.
carandai: del guaraní.
carei: del taino, *rèptil queloni*.
carnauba: del guaraní, *cera vegetal obtinguda del carandai*.

catxumbo: de l'aimara *cachuma* o del malai *cachunda*.
cautxú: d'una llengua ameríndia del Perú.
coatí: de tupí, *mamífer sudamericà*.
cobai: del tupí *sabuya*, *conillet d'Indies*.
coca: del quítxua *kuka*, *mena d'arbust*.
coiot: del nahuatl *kóyotl*.
comanxe: de la llengua xoixon, *cabellera trenada*.
còndor: del quítxua *kuntur*.
enagos: del taino *nagua*.
gautxo: del quítxua *wáhtxa*, *pobre, orfe, vagabund*.
guacamai: de l'arauac.
guaiaba: de l'arauac.
guanàbana: del taino.
guanac: del quítxua, *mamífer semblant a la llama, de l'Amèrica del Sud*.
guano: del quítxua.
hamaca: del taino.
huracà: del taino.
icac: de l'arauac *ikaku*, *arbre de l'Amèrica tropical*.
iguana: de l'arauac.
ipecacuana: del tupí, *mena d'arbust de l'Amèrica tropical*.
iuca: del taino, *planta liliàcia*.
jaguar: del tupí-guaraní.
llama: del quítxua.
mamei: del taino, *mena d'arbre fruiter*.
mandioca: del guaraní.
mangle: de l'arauac, *mena d'arbre*.
manigua: del carib, *tipus de vegetació antillana*.
maniot: del tupí, *arbre tropical productor de cautxú*.
maraca: del guaraní *mbaraka*, o del carib *maraka*.
mate: del quítxua.
mico: del carib.
miraguano: del taino.
mocassí: de l'algonki.
nopal: del nàhuatl, *figuera de moro*.
nyandú: del guaraní.
pampa: del quítxua, *plana*.
papaia: d'una llengua del carib.
patata: del quítxua *papa* i del taino *batata*.
petaca: del nàhuatl.
petúnia: del guaraní.
piragua: del carib.
piranya: del tupí.
ponxo: del tehuelche.
puma: del quítxua.
sabana: del taino.
simaruba: del carib, *arbre tropical*.
tàngara: del tupí, *mena d'ocell americà*.
tapioca: del tupí.
tapir: del tupí *tapira*, *mamífer sudamericà*.
tereré: del guaraní, *beguda de mate fermentat*.
tipi: del sioux dakota, *mena de tenda de forma cònica*.
tobogan: del micmac.
tomàquet: del nàhuatl.
tòtem: de l'ojibwa.
tucan: del tupí-guaraní, *espècie d'ocell*.
uapití: de l'algonki, *espècie de cérvol d'Amèrica del Nord*.
vicunya: del quítxua, *mamífer camèlid andí*.

xiclet: del nahuatl.
xicra: del nahuatl.
xinxilla: del quítxua o aimara.
xocolata: del nahuatl.

FAMÍLIA AUSTRALIANA

bumerang: nom de la tribu australiana *wo-mur-rang*.
cangur: d'una llengua australiana, significa *no t'entenc*.
coala: d'una llengua australiana, significa *animal que no beu*.
dingo: d'una llengua australiana, *espècie de gos salvatge australià*.

FAMÍLIA AUSTRONÈSIA

abacà: del tagalog *abaká*, *arbre i fibra tèxtil*.
banteng: del malai *banteng*, *mena de toro salvatge*.
batik: del malai.
binturong: del malai, *mamífer plantígrad asiàtic*.
cacatua: del malai.
calau: del malai *calao*, *ocell tropical de bec corbat*.
catxú: del malai, *matèria colorant vegetal*.
dità: del tagalog, *arbre propi de les Filipines*.
dugong: del malai *dujung*, *mamífer sirènid*.
gong: del malai.
junc: del malai, *embarcació usada als mars de la Xina i Indonèsia*.
kiwi: del maorí.
mangostà: del malai.
nipis: del tagalog, *tela fina teixida pels filipins*.
orangutan: del malai, *orang* (home) i *hútan* (selva).
pagaia: del malai, *rem curt*.
ràfia: del malgaix.
sagú: del malai, *fècula*.
salacot: del tagalog.
tabú: del tongà.
tatuar: del polinesi *tatau* o *ta-tu*.

FAMÍLIA CAUCÀSICA

quefir: d'una llengua caucàsica, a través del turc

FAMÍLIA DRAVÍDICA

atol: del malaïlam, *illa coralina del mars tropicals*.
bàndicut: del telugu, *animal marsupial*.
catamarà: del tàmil.
catre: del tàmil.
corindó: del tàmil, òxid d'alumini.
curri: del tàmil kari, salsa.
jangada: del malaïalam, mena de rai.
mango: del tàmil.
pagoda: del dravídic, temple budista.
pària: del tàmil, tocador de bombo (ocupació de qui no pertany a cap casta).

FAMÍLIA ÈSQUIMO-ALEUTA

anorac: de l'esquimal *anoré* (vent).

caiac: de l'esquimal *kayak*.

iglú: de l'esquimal, *casa*.

FAMÍLIA INDOEUROPEA

Armènia

tafur: de l'armeni.

Cèltica

blat: de l'antic celta.

clan: del gaèlic escocès, *família*.

camisa: de l'antic celta.

dolmen: del bretó.

envà: de l'antic celta.

eslògan: del gaèlic escocès *slugh* (tropa) i *ghairm* (crit).

franel·la: del gal·lès, a través del francès.

galerna: del bretó, *temporal fort del Cantàbric*.

menhir: del bretó, *men* (pedra) i *hir* (llarga).

moltó: de l'antic celta.

poni: del gaèlic escocès.

Eslava

borzoi: del rus *borzoi* (ràpid), *raça de gos d'origen rus*.

balalaica: del rus.

calessa: del text *kolesa*.

corbata: del serbocroat *hrvat* (croat).

datxa: del rus, *casa de camp*.

esclau: de l'antic eslau.

estepa: del rus.

furianta: del text, *dansa popular*.

hàmsster: de l'antic eslau, a través de l'alemany.

hússar: del serbocroat, *soldat de cavalleria*.

masurca: del polonès, a través del rus.

obús: del text *houfnice* (catapulta).

polca: del text *pulka*.

ruble: del rus.

samovar: del rus.

troica: del rus *troika* (grup de tres), *trineu rus amb tres cavalls*.

tsar: del rus, i aquest del llatí (*caesar*).

tur: del rus tur (bisó), *mamífer remugant*.

vampir: del serbocroat.

vodka: del rus.

Germànica

alberg: del germànic gòtic, *campament*.

bíter: del neerlandès, *amargant*.

bivac: del suís alemany, a través del francès.

bloc: del neerlandès.

brindis: de l'alemany *ich brign dir's* (t'ho ofereixo).

dic: del neerlandès.

dopar: del neerlandès.

èider: del suec, ànec salvatge del nord d'Europa.

eslora: del neerlandès.

esquí: del noruec, a través del francès.
flota: de l'escandinau antic, a través del francès.
guèiser: de l'islandès.
iceberg: del neerlandès.
iot: del neerlandès.
kirsch: de l'alemany.
kitsch: de l'alemany.
maniquí: del neerlandès, a través de francès.
níquel: del suec.
quilla: del suec.
ren: de l'escandinau antic, a través del francès.
trekking: de l'afrikaans.
turbot: de l'escandinau antic.
uralita: de l'alemany.
vagó: del neerlandès.
vals: de l'alemany.
vermut: de l'alemany.
xucrut: de l'alemany alsacià.

Grega

acné: del grec
acròbata: del grec, *que camina sobre la punta dels peus*.
calaix: del grec.
ceràmica: del grec.
galera: del grec bizantí.
guitarra: del grec, a través de l'àrab.
mim: del grec.

Indoirànica

basar: del persa.
calé: del romaní.
cangueli: del caló.
càmfora: del sànscrit *karpuna*.
bambú: del marathi i gujarati.
braman: del sànscrit.
bungalou: del gujarati.
budisme: del sànscrit
caqui: de l'urdu *kaki*.
carambola: del sànscrit, a través del malai.
caravana: del persa.
dau: del persa, a través de l'àrab.
divan: del persa, a través del turc.
escac: del persa *sha*, a través de l'àrab i del llatí.
espinac: del persa.
esvàstica: del sànscrit.
gimcana: combinació d'anglès i el hindi *khana* (sala de joc).
guru: del sànscrit.
ioga: del sànscrit.
jungla: del sànscrit.
lilà: del persa.
llimona: del persa, a través de l'àrab.
maharajà: del hindi.
mandarí: d'origen índic, a través del malai.
mandarina: d'origen índic, a través del malai.
mat: del persa, en el joc d'escacs.

nenúfar: del persa.
nirvana: del sànscrit.
paixà: del persa, a través del turc.
panda: del nepalès.
parxís: del sànscrit.
pijama: de l'hindustànic.
pirar: del caló.
rupia: del sànscrit.
tafetà: del sànscrit.
talismà: del persa.
tambor: del persa.
taronja: d'origen indopèrsic, a través de l'àrab.
turbant: del persa, a través del turc.
turmalina: del singalès.
urial: del panjabi, *mamífer bòvid*.
xà: del persa.
xal: del persa.
xampú: del hindi.
xanca: del persa.

Romànica

ambaixada: de l'occità.
bombona: de l'occità.
brioix: del francès.
bròquil: de l'italià.
brusa: del francès.
bufet: del francès.
bulevard: del francès.
cabaret: del neerlandès.
cabina: del francès.
cadastre: de l'italià.
cadet: del gascó.
calamars: de l'italià.
camió: del francès.
canapè: del francès.
caneló: de l'italià.
carmanyola: del francès.
consola: del francès.
consomé: del francès.
croqueta: del francès.
croissant: del francès.
entrecot: del francès.
escalopa: del francès.
estirabot: de l'occità.
estrambòtic: de l'italià.
estufa: de l'italià.
faràndula: de l'occità.
fatxenda: de l'italià.
flam: del francès.
flauta: de l'occità.
fragata: de l'italià.
fricandó: del francès.
galeta: del francès.
garatge: del francès.
garbuix: de l'italià.
guinyol: del francès.

lupa: del francès.
maqui: del cors.
marioneta: del francès.
mascota: del provençal.
merenga: del francès.
oboè: del francès.
paio: del gallec.
pantaló: del francès.
petanca: del provençal.
pic-nic: del francès.
pizza: de l'italià.
sarau: del gallec *serao*.
sobrassada: de l'italià.
taràntula: de l'italià.
toia: del gascó.
viola: de l'occità.
xamfrà: del francès.
xandall: del francès.
xarel·lo: de l'italià.
zero: de l'italià.

FAMÍLIA NÍGERO-CONGOLESA

banana: d'una llengua de l'Àfrica occidental.
baobab: d'una llengua de l'Àfrica central.
congoni: del swahili, espècie d'antílop africà.
nyam: d'una llengua bantu, planta herbàcia enfiladissa.
nyu: d'una llengua bantu sudoriental nqu, mamífer bòvid africà.
ocapi: del bantu, mamífer giràfid.
safari: del swahili.
ximpanzé: d'una llengua bantu.

FAMÍLIA SINOTIBETANA

quetxup: del xinès.
tao: del xinès.
soja: del xinès.
te: del xinès.
xarol: del xinès.
zebú: del tibetà.

FAMÍLIA TXUKTXI-KAMXATKA

mamut: d'una llengua siberiana.

FAMÍLIA URALIANA

morsa: del saami.
sauna: del finès.
tundra: del saami.
xacó: de l'hongarès, *barret militar*.

PARAULES D'ORIGEN BASC (*Llengua d'origen desconegut*)

aquejarre
boina

**gavarra
motxilla
pissarra
samarra
samarreta
surra
xacolí**

3. TEXTOS DE LES FITXES DE L'ESPAI 5

Maleta o bagul d'indrets naturals i monumentals que es podrien perdre

- Parc de la Zona humida de Santa Llúcia (República de Sudàfrica)

Aquesta zona representa un hàbitat de gran importància per a moltes espècies de medis marins, de zones humides i de la sabana africana.

Jeden – 1 en polonès

- Ciutat històrica d'Ayutthaya (Tailàndia)

Va ser fundada l'any 1350 i fou la segona capital siamesa. El segle XVIII els birmans la destruïren. A la foto veiem les torres (anomenades *prang*) que ens donen una idea del seu passat esplendorós.

Edin – 1 en búlgar

- Bosc Belovezhskaya Pushcha / Bialowieza (Bielorússia i Polònia)

Aquest bosc està situat en la línia divisòria del mar Bàltic i el mar Negre. És un dels boscos més antics d'Europa i allà encara hi podem trobar espècies en perill d'extinció com el llop europeu, el linx, la llúdria i els bisons europeus.

Ek' – 1 en romaní

- Baalbek (Líban)

És una ciutat fenícia dedicada al culte religiós. Els grecs i els romans conservaren aquesta funció i aquests darrers hi construïren el santuari de Júpiter Heliopolità.

Ikk – 1 en panjabí

- Centre històric de Boukhara (Uzbekistan)

Boukhara és una ciutat que té més de dos mil anys. Estava situada al bell mig de la Ruta de la Seda. Tothom creu que és l'exemple més complet de ciutat medieval asiàtica.

Yakk – 1 en persa

- Parc Nacional de Tai (Costa d'Ivori)

Aquest parc constitueix un dels darrers i més importants vestigis de la selva tropical primària a l'Àfrica occidental. Allà hi viuen alguns mamífers amenaçats com l'hipopòtam pigmeu i onze espècies de ximpanzés.

Një – 1 en albanès

- Ciutat històrica de Trogir (Croàcia)

Les guerres representen un gran daltabaix en tots els sentits. A Croàcia, com en molts indrets del món, ciutats històriques com aquesta van veure's afectades pels desastres d'una guerra. Mai no podem calcular el valor de les pèrdues humanes que representa una guerra, ni tampoc del patrimoni que es perd en aquests enfrontaments.

Enas – 1 en grec

- Reserva natural integral del Mont Nimba (Guinea i Costa d'Ivori)

Aquesta zona situada entre Guinea, Costa d'Ivori i Libèria és una selva densa i humida on hi conviuen espècies vegetals úniques amb d'altres espècies animals protegides com el gripau vivípar.

Jedan – 1 en serbocroat

- Parc Nacional de Tongariro (Nova Zelanda)

Aquest paisatge protegit té un alt valor cultural i religiós pel poble maorí perquè representa el lligam espiritual dels primers pobladors de Nova Zelanda amb el seu entorn natural i les seves creences. Natura i religió s'uneixen harmònicament en el poble maorí com en tants d'altres d'arreu del món.

Haon – 1 en gaèlic irlandès

- Ruïnes de Kilwa Kisiwani i de Songo Mnara (Tanzània)

Es tracta de dos ports situats en dues illes molt properes a la costa tanzana. Representaren dos indrets de gran importància pels intercanvis comercials a l'oceà Índic.

Unan – 1 en bretó

- Indret arqueològic de Chavín (Perú)

Aquest és un dels molts llocs de la serralada dels Andes on hi podem copsar la gran riquesa cultural de les civilitzacions andines. Concretament aquesta ciutat de Chavín, que data de l'any 1500 abans de Crist, sorprèn pel concepte urbanístic desenvolupat.

Egy – 1 en hongarès

- Mont Wuyi (Xina)

La Xina és un dels estats del món amb una més gran varietat de cultures i paisatges, tots ells mil·lenaris. Vet aquí l'anomenat riu dels Nou Colzes a redós del qual hi ha nombrosos temples i monestirs, a més de ser un indret d'una gran riquesa natural i d'una extraordinària bellesa.

Yksi – 1 en finès

- Tipasa (Algèria)

A la riba del Mediterrani hi trobem aquest enclavament d'origen púnic, aquesta antiga factoria ha estat un espectador excepcional del pas de diferents cultures: la fenícia, la roman, la paleocristiana, la bizantina i l'àrab.

Viens – 1 en letó

- Qila Rothas, Fort de Rothas (Pakistan)

El 1541, després de vèncer l'imperi mongol, es construïren algunes fortificacions defensives al nord del Pakistan que són un bon exemple de l'arquitectura musulmana d'aquest indret de l'Àsia. La més ben conservada és aquesta de Qila Rothas.

Vienas – 1 en lituà

- Mystras (Grècia)

Mystras fou edificada en forma d'amfiteatre l'any 1249. Més tard fou conquerida pels bizantins, els turcs, i posteriorment pels venecians. Fou abandonada totalment l'any 1832. Ara només es conserva un impressionant conjunt de ruïnes medievals enmig d'un paisatge d'una gran bellesa.

Isa – 1 en malgaix

- Parc Nacional de Nikolo-Koba (Senegal)

Es tracta d'una gran zona banyada pel riu Gàmbia, on es combinen selves i sabanes on hi viuen animals protegits com: el gran *elan* (el més gran dels antílops), ximpanzés, lleons, guepards, elefants, i moltes aus, rèptils i amfibis.

Tasi – 1 en samoà

- Temple del sol a Konarak (Índia)

A la costa del golf de Bengala s'alça aquest temple en honor al deu sol (Surya), construït el segle XIII. És un dels santuaris brahmanics més ben conservats.

Ek – 1 en hindi

- Parc Nacional de Manovo-Gounda St Floris (República centreafricana)

Aquest parc és una reserva natural on hi conviuen espècies de flora i fauna de sabana que en altres indrets han estat extingides o estan a punt de ser-ho. Hi ha mamífers com el rinoceront negre, elefants, guepards, gaseles del front roig, búfals; i també és l'hàbitat de nombroses aus aquàtiques que troben un bon recer en les zones inundades del nord del parc.

Un – 1 en gal·lès

- Atol·ló d'Aldabra (Seychelles)

Comprèn quatre grans illes de corall al fons d'una profunda llacuna. Degut a les dificultats d'accés i al seu aïllament, Aldabra ha pogut ser preservada de la influència humana, i s'ha convertit en una mena de refugi natural per més de 152.000 tortugues terrestres gegants que constitueixen la més gran població mundial d'aquest rèptil.

Aon – 1 en gaèlic escocès

- Hatra (Iraq)

És una gran ciutat fortificada de l'imperi part. Hatra va resistir dos cops els intents d'invasió dels romans. El que es conserva ara té un gran valor perquè és el testimoni més viu de les antigues civilitzacions orientals.

Egy – 1 en hongarès

- Illa Macquarie (Austràlia)

És una illa de gran bellesa i d'un gran valor geològic, ja que és l'únic lloc del planeta on es poden veure roques procedents d'una profunditat de 6 km. Aquest entorn és molt propici per l'hàbitat de pingüins, morses i foques entre d'altres espècies.

Üks – 1 en estonià

- Illa Henderson (Regne Unit)

Pertany al Regne Unit tot i que està situada a l'oceà Pacífic. És un dels pocs atol·lons del món que ha conservat una ecologia pràcticament intacta. És molt important perquè en ella hi viuen deu espècies de plantes i quatre d'aus úniques al món.

Hok – 1 en quètxua

- Droogmakerij de Beemster (Països Baixos)

És la part més antiga de terra conquerida al mar als Països Baixos. Conserva el seu paisatge intacte: camps, camins, canals, dics, i poblats dissenyats al segle XVII.

Ek – 1 en hindi

- Kairouan (Tunísia)

Aquesta ciutat fundada el 670 va prosperar molt durant el segle IX i va ser durant molt de temps la primera ciutat santa del Magrib. En ella hi ha la Gran Mesquita i la Mesquita de les Tres Portes.

dwa – 2 en polonès

- Àrea de conservació de Guanacaste (Costa Rica)

Aquest lloc és molt important per la conservació de la diversitat biològica dels hàbitats de bosc sec de la zona que va des de l'Amèrica Central a Mèxic. Allà hi viuen nombroses espècies amenaçades o que han trobat refugi en aquest indret protegit.

dva – 2 en búlgar, eslovè i macedoni

- Antiga ciutat de Bosra (Síria)

Antigament era un lloc de repòs per les caravanes que anaven a la Meca. En aquesta ciutat encara s'hi conserva un magnífic teatre romà del segle II i ruïnes paleocristianes, així com diverses mesquites.

dui – 2 en romaní

- Conjunt monumental de Hampi (Índia)

Hampi va ser l'última capital de l'imperi hindú, el de Vijayanagar. Els seus temples i palaus van causar una gran admiració als viatgers entre els segles XIV i XVI. Posteriorment va ser conquerida pels musulmans (1565) i abandonada.

do – 2 en panjabi, persa i hindi

- Ohrid (Macedònia)

Aquesta ciutat és una de les més antigues d'Europa. En ella hi ha un antic monestir eslau d'estil bizantí. L'indret és molt bonic i d'una gran importància per entendre la història d'Europa.

dy – 2 en albanès

- Vall de Viñales (Cuba)

Es tracta d'una vall única perquè està sembrada dunes roques espectaculars. En aquesta vall encara hi podem trobar les formes de treball agrícola tradicionals, així com la convivència d'una societat pluriètnica, fet molt corrent a Cuba.

duo – 2 en grec

- Persèpolis (Iran)

Va ser fundada per Darius I l'any 518 abans de Crist. Va ser capital de l'imperi aquemènide. És un lloc únic per entendre les antigues civilitzacions perses i mesopotàmiques.

dva – 2 en serbocroat

- Península de Valdés (Argentina)

Situada a la Patagònia, aquesta península és de vital importància per la conservació d'espècies com els elefants i lleons de mar, i de balenes i orques, que han trobat en les aigües del voltant un refugi únic per protegir-se dels pescadors furtius.

dà – 2 en gaèlic escocès

4. TEXTOS I FOTOGRAFIES DE LES FITXES QUE ES PODEN TROBAR A L'ESPAI 6

- Àliga de Filipines

En queden uns 200 exemplars.

La llengua oficial de les Filipines és el tagalog, que és una llengua de la família austronèsic. A Filipines, però, s'hi parlen 150 llengües més.

- Amazones

Cada any destruïm 17 milions d'hectàrees de boscos, de les quals 15,4 pertanyen a boscos tropicals

Al Brasil la llengua oficial és el portuguès, però s'hi parlen moltíssimes més llengües, totes elles amenaçades. Un exemple: maquiritari, pemon, cubeo, campa, kalihna, wapishana, chiripà, guaraní, macushi, yanomami i ticuna.

- Balena atlàntica

Viu en aigües temperades a l'Atlàntic septentrional.

A l'Argentina un 2,8 % de la població parla llengües ameríndies. En el moment de l'arribada dels europeus, les llengües més parlades en aquesta zona eren del grup tupí-guaraní. Actualment només al Paraguai el guaraní és llengua oficial. A l'Argentina està a punt de

desaparèixer. Nosaltres tenim unes quantes paraules d'origen tupí-guaraní: jaguar, petúnia, piranya, tapioca, etc.

- Balena grisa

A l'hivern viu en les aigües de Califòrnia.

Als Estats Units d'Amèrica encara es parlen unes 150 llengües ameríndies. D'aquestes, unes 40 no arriben als 10 parlants, unes 120 no arriben als 1.000. Només queden 5 llengües amb més de 20.000 parlants: el dakota, el cherokee, el cree, l'ojobwa i el navaho (que en té més de 100.000).

- Balena blava australiana

Viu en les aigües de Nova Zelanda i Austràlia.

A Nova Zelanda la llengua oficial és l'anglès, però abans que hi arribessin els europeus s'hi parlava el maorí. Ara aquesta llengua només la parlen unes 50.000 persones. El maorí és del grup austronèsic.

Més al sud hi ha una altra illa gran: Tasmània. El tasmanià va desaparèixer perquè els seus parlants van ser exterminats pels colonitzadors.

- Balena grisa

A l'estiu habita a la mar de Bering i a l'oceà Àrtic i a la tardor emigren a les costes de Mèxic o de Corea.

A Rússia hi ha algunes llengües a punt de desaparèixer:

L'aleuta: 10 parlants, tots més grans de 60 anys.

El guiliak: 400 parlants, gairebé tots passen dels 60 anys.

L'orok: queden uns 300 parlants escampats per tota Rússia.

L'udihe: 100 parlants, tots més grans de 60 anys.

Aquestes llengües, com moltes d'altres, han estat substituïdes pel rus. El rus ha guanyat parlants a costa de fer desaparèixer llengües...

- Cabra pirinenca

El seu hàbitat natural són els Pirineus. Està protegida però només en queden una cinquantena d'exemplars.

Al Pirineu encara hi podem sentir parlar l'aragonès, que és una llengua romànica, com el català que no ha estat de sort i està patint molt per mantenir-se. Ara mateix es calcula que la parlen unes 30.000 persones tot i que no hi ha xifres oficials.

- Cabra salvatge

Habita als Ports de Besseit, serra de Gredos i serra Nevada, a la Península Ibèrica. Alguns programes de reintroducció han permès que aquesta cabra que estava greument amenaçada experimenti una revifalla.

(foto no disponible)

A la Península Ibèrica, i a 26 estats més d'Europa, es parla el romaní, la llengua dels gitanos. A Catalunya la coneixem com a caló. El romaní és una llengua indoirànica que prové de la regió del Panjab, a l'Índia, que és el lloc d'on van sortir els gitanos i es van escampar per tot Europa. Com els gitanos, la seva llengua és nòmada o no territorial.

- Corall

Aquest corall és a les Illes Caiman. El corall és molt apreciat en joieria i això ha fet que es dispari el seu preu i que en moltes zones s'hagin esgotat les reserves.

Les illes Caiman és una colònia de la Gran Bretanya amb 18.000 habitants. La llengua oficial és l'anglès.

No hi ha cap illa del mar de les Antilles on es parli una llengua ameríndia. Des que Colom va arribar-hi, les successives colonitzacions han fet desaparèixer totes les llengües. Les darreres en desaparèixer van ser el taino i l'arauac. D'aquestes llengües n'hem manllevat algunes paraules com: barbacoa, canoa, caoba, hamaca, huracà, iguana, piragua, sabana.

- Cranc vellutat

Viu a l'arxipèlag de Galápagos entre les masses d'algues i els fons de corall.

Les Galàpagos pertanyen a l'Equador. En aquest estat sudamericà la llengua oficial és el castellà, però el 41,3 % de la població parla el quítxua i dotze llengües ameríndies més. El quítxua el parlen uns tres milions de persones al Perú, al nord de Xile i a les zones fronteres del Brasil, Bolívia, Colòmbia i Equador amb el Perú. Del quítxua venen paraules com còndor o puma.

- Riu Danubi

És un dels rius més rics en ecosistemes d'Europa i un dels més contaminats. Recorre 2.860 km. Aquí el veiem al seu pas per Romania.

El Danubi neix a Alemanya i travessa alguns estats on es parla una llengua eslava: l'eslovac, l'eslovè, l'ucraïnès i el búlgar. A Alemanya també n'hi ha una: el sòrab, que parlen unes 70.000 persones.

- Elefant africà

En deu anys la població d'aquesta espècie ha passat del milió i mig als 600.000 exemplars. Aquest viuen en una reserva de Tanzània.

A Tanzània la llengua oficial és el swahili. És l'únic país de l'Àfrica que té una llengua africana com a oficial. El swahili és una llengua del grup bantu que abans es parlava en bona part del

territori sudafricà. És la segona llengua de moltes persones de Kenya, Uganda, Somàlia, Rwanda, Burundi, Congo, Moçambic, Malawi i Zàmbia.

Mnyama wa kihindi kama chui mkubwa (tigre en swahili)

- Elefant asiàtic

En sobreviuen entre 25.000 i 50.000. El valor dels seus ullals per fer-ne ornaments d'ivori i la destrucció del seu hàbitat està contribuint a l'amenaça de desaparició.

L'Índia és un dels estats on es parlen més llengües: unes 407, de les quals només 14 són parlades per més d'un milió d'habitants: el hindi, el telugu, el bengalí, el marathi, el tàmil, l'urdu, el gujarati, el kannada, el malaialam, l'oriya, el panjabí, l'assamès, el caixmir, i el sindhi. La resta de llengües tenen poques possibilitats de sobreviure.

Nir (nosaltres en tàmil)

- Falcó mustatxut

Habita a Europa però cada cop està més amenaçada la seva supervivència.

A la Unió Europea només s'usen les llengües oficials dels estats membres. La resta de llengües, prop de quaranta, es queden a casa seva. Algunes estan greument amenaçades de desaparèixer.

Ongi etorri (benvinguts, en euskera)

- Foca blanca

Habita a l'Atlàntic nord. La seva pell és molt apreciada i ben pagada, fet que provoca un greu perill per la seva supervivència.

Al nord del continent americà encara hi podem trobar algunes llengües de la família esquimo-aleuta. A Alaska queden uns 90 parlants de l'aleuta i no gaire parlants més de l'inuit, la llengua dels esquimals, que també es parla a Grenlàndia.

Anoré (vent en inuit)

- Foca mediterrània o foca monjo

Pràcticament ha desaparegut de les costes mediterrànies i s'ha desplaçat a altres indrets.

L'àrab és la primera llengua de 150 milions de persones, i és la llengua oficial de 180 milions. Entre aquests hi ha els parlants de berber i els kurds com a llengües més significatives. A Egipte, a part de l'àrab s'hi parlen 7 llengües més, a Algèria 9 més, a Líbia 8 més, al Marroc 5 més, a Tunísia 3 més i al Sudan 120.

Txad (llac en haussa)

- Goril·la de la plana

Viu a les sabanes de l'est del Zaire. En queden uns 4.000 i estan sotmesos a la pressió de la caça furtiva i a la pèrdua progressiva del seu hàbitat.

L'haussa és la llengua d'Àfrica amb més parlants després de l'àrab. Es parla a Nigèria, Níger i al Txad.

Nyani (mona en swahili)

- Goril·la de muntanya

Viu a la cadena volcànica de Virunga (Zaire i Uganda). El darrer cens deia que només en quedaven 620.

El swahili pertany al grup bantu, com també hi pertanyen el tswana (Botswana i Sudàfrica), el nyanja (Malawi), el ruanda (Rwanda) el swati, el ndebelele, el tsonga, el venda, el xhosa i el zulu (Sudàfrica).

Simba (lleó en swahili)

- Guepard africà

Aquest mamífer carnívor està amenaçat per la progressiva reducció del seu hàbitat natural: la sabana africana.

La família nígero-congolesa inclou més de mil llengües, que es parlen des del Senegal fins a Kenya. Alguns exemples són el wolof al Senegal, el Sango a la República Centreafricana i el bàmbara a Mali.

Chui (guepard en swahili)

- Jaguar

Habita a Amèrica del Sud, preferentment a la selva amazònica. Ha minvat molt el nombre de jaguars a mida que es redueix la superfície selvàtica.

Al Brasil hi ha 200.000 persones que parlen unes 170 llengües diferents, totes amenaçades de desaparèixer.

Makun (ponxo en araucà)

- Linx nòrdic

Després de témer per la seva desaparició, un programa de reintroducció ha permès que aquest linx que viu als Alps no hagi desaparegut.

Una de les llengües oficials de Suïssa és el romanx, una llengua parlada per poc més de 60.000 persones a les valls alpines del Cantó suís de Grisons. El romanx és germà del ladí i el friülà que es parlen al nord d'Itàlia per unes 35.000 persones.

Cjavri (cabra en friülà)

- Llop ibèric

No se sap exactament però sembla que només en queden entre 1.500 i 2.000 exemplars.

Al nord de la Península Ibèrica, hi ha unes 100.000 persones que tenen com a llengua materna l'asturleonès (Astúries). Aquesta llengua també la parlen unes 12.000 persones al nord-oest de Portugal (Mirando do Douro).

Pau (pal en portuguès)

- Llop mexicà

És el més petit dels llops nordamericans grisos. Viu a la frontera entre Mèxic i Arizona. S'està reintroduint en aquest hàbitat ja que va ser eliminat perquè atacava els ramats per alimentar-se.

A Mèxic es parlen unes 200 llengües a part del castellà. Una de les més importants és el nàhuatl (la llengua dels asteques). D'aquesta llengua venen les paraules cacau, tomàquet, xiclet i xocolata. El revolucionari Emiliano Zapata havia utilitzat el nàhuatl en algunes de les seves cartes.

Nàhuatl (bon so en nàhuatl)

- Orangutan

Els pocs que queden habiten a les selves humides de Borneo i Sumatra.

A Indonèsia es parlen unes 600 llengües, però només una és oficial, el bahasa indonesia, que només tenen com a primera llengua uns 10 milions d'indonesis. La llengua més parlada és el javanès (50 milions de parlants), seguit del sundanès (25), madurès (8), minangkabau (7), bali (3), buguinès (2,5), makassarès (2), axinès (2), toba batak (2), sasak (1,5), lampung (1,5) i rejang (1).

Namna ya nyani mkubwa kama mtu (orangutan en swahili)

- Oryx d'Aràbia

Aquesta espècie de cérvol viu a Jordània, Oman i Israel. L'any 1972 es va salvar el darrer oryx que vivia en llibertat. Poc a poc s'ha anat reintroduint, i actualment ja són gairebé cent els exemplars.

El persa és la llengua oficial de l'Iran, però en aquest estat es parlen 60 llengües diferents, totes elles amb un reduït nombre de parlants, tret del kurd.

Karpura (càmfora en sànscrit)

- Ós panda

Es calcula que només en queden uns 700 a 1.000 exemplars a la Xina. Cada cop tenen més dificultats per trobar bambú (que és el seu aliment), i, a més, el seu sistema de reproducció és complicat.

No tots els habitants de la Xina parlen xinès (es parlen 60 llengües més), ni tots els que parlen xinès s'arriben a entendre entre ells. El 6% de la població no té el xinès com a llengua materna. El xinès compta amb vuit varietats repartides segons aquesta població: mandarí (71%), wu (8%), xiang (5%), cantonès (5%), hakka (4%), min meridional (3%), gan (2%) i min septentrional (1%).

“*Quetxup*” (ve del xinès)

- Ós polar

Habita en zones molt fredes, per damunt del paral·lel 55 N. La progressiva disminució del seu aliment (peixos, mol·lusc, crustacis, foques,...) i la caça furtiva fa que sigui una de les espècies amenaçades.

De les 60 llengües ameríndies que encara es parlen al Canadà, més de la meitat no passen dels 500 parlants.

Wapití (*uapití*, espècie de cérvol, en algonki)

- Pingüins de la Patagònia

Tot i que encara en queda una població considerable, les seves condicions de subsistència són cada dia més difícils.

A Xile gairebé totes les llengües ameríndies estan a punt d'extingir-se, però encara hi ha més de 200.000 parlants de mapudungu, la llengua dels maputxe. De fet "Xile" en mapudungu vol dir "fi de la terra".

Maputxe (gent de la terra en mapudungu)

- Rinoceronts de l'Índia

Els rinoceronts asiàtics són: el de l'Índia (que habita al Nepal a l'Índia), el de Java i el de Sumatra, tots ells es troben en greu perill d'extinció. En queden entre 1.500 i 2.000 exemplars.

Les llengües oficials de l'Índia són: hindi (346 milions de parlants), telugu (66), bengalí (67), marathi (64), tàmil (44), urdu (45), gujarati (43), kannada (43), malaialam (33), oriya (30), panjabí (25), assamès (14), caixmir (4), sindhi (2) i sànscrit (6.000 parlants).

- Rinoceronts africans

A les sabanes africanes hi habiten el rinoceront blanc i el negre. Entre totes dues espècies no arriben als 7.000 exemplars. En trenta anys el 97 % dels rinoceronts ha desaparegut.

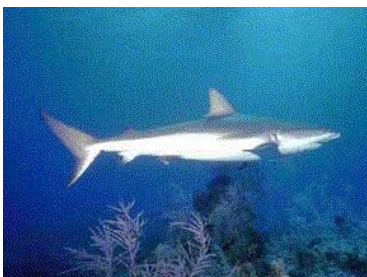

A Sudàfrica hi ha 10 llengües oficials. Dues d'uropees: l'anglès i l'afrikaans (variant del neerlandès), i vuit d'africanes: el swati, el ndebele, el tsonga, el venda, el tswana, el xhosa i el zulu.

Tembo: elefant en swahili.

- Tauró blanc

Aquest tipus de tauró és un dels més perillosos i també un dels més amenaçats. Habita a les aigües càlides del Pacífic.

El Pacífic està ple de petites illes. Moltes d'elles eren poblades per pobles austronèsics fins que van arribar els europeus, primer, i els Estats Units després. Així, hi ha un total de 247 petites llengües austronèsiques en perill d'extinció. Un cas força conegut és el de la llengua rapanui a l'illa de Pasqua.

Abaká (abacà en tagalog)

- Tigre de Bengala

Fa 90 anys n'hi havia 40.000. Actualment en queden entre 3.000 i 4.700. Viu a l'Índia on la seva caça és motiu de festa. Això i la caça furtiva estan a punt de fer desaparèixer aquest tigre.

El bengalí es parla a Bangladesh i a l'Índia. Al primer estat, a més del bengalí, també hi podem trobar 16 llengües tibetobirmanes i 2 d'austrasiàtiques.

Tipi (tenda en sioux)

- Tigre de Sumatra

En deuen quedar uns 650 exemplars. La causa de la seva extinció és la demanda de productes medicinals xinesos que s'elaboren amb els ossos i els ulls d'aquests tigres

A Pàpua-Nova Guinea es parlen unes 750 llengües, de les quals una tercera part tenen menys de 500 parlants i estan greument amenaçades.

Dujung (dugong en malai)

- Tití del Brasil

És un primat que viu al bosc atlàntic del Brasil. En 30 anys s'ha quintuplicat la seva població. Sembla que té possibilitats reals de sobreviure ja que ara mateix ja hi ha uns 1.000 exemplars que viuen en estat salvatge.

A Bolívia, encara que la llengua oficial sigui el castellà, el 60% de la població parla llengües ameríndies. Les més parlades són l'aimarà (2 milions de parlants) i el quítxua (3 milions). El quítxua era la llengua de l'imperi inca.

Gautxo (rodamón en quítxua)